

► ANALİZ /DR. EL MUSTAPHA AIT SIDI MHAMED

VESAYETTEN ORTAKLIĞA: FRANSA'NIN AFRIKA'DAKİ ZORAKİ YENİDEN KONUMLANMASI

www.insamer.com
info@insamer.com

İNSAMER
İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Mayıs ayının ortalarında Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Fransız cumhurbaşkanlarının Afrika'nın Frankofon coğrafyasına gerçekleştirdiği rutin ziyaretlerin aksine, bu kez ülkesinin ne sömürge geçmişine ne de tarihsel bir nüfuz alanına sahip olduğu İngilizce konuşan bir ülke olan Kenya'ya ziyarette bulundu. Bu ziyaret, Fransa'nın birkaç yıl öncesine kadar kabul etmek istemeyeceği bir gerçeği gözler önüne serdi: Fransa artık Afrika'daki geleneksel ortaklıklarını eskisi gibi sürdürmeyi garanti edememektedir.

Nairobi'de düzenlenen 2026 Afrika İleri Zirvesi'ne katılan Macron, alışılmışın dışında bir şekilde konuşmasına İngilizce başladı; ancak bir dakikadan kısa bir süre sonra Fransızcaya geçti. Bu sahne, Fransa'nın Afrika'daki açmazının belki de en çarpıcı metaforuydu: Kendini yeniden tanımlamaya çalışan, ancak henüz yeni diline tam anlamıyla hâkim olamayan bir dönüşümün sembolik yansıması.

Dönüşümün Çerçevesi

On yıllar boyunca Afrika, Fransız hükümetleri tarafından sömürgeci ve himayeci anlamına gelen kendi kararlarını alma veya özgür iradelerini kullanma hakkına müdahale ettiği, koruyucu

ama aynı zamanda kısıtlayıcı tutumu ifade eden paternalist bir mantıkla yönetilen, ayrıcalıklı nüfuz alanı olarak ele alındı. Söz konusu süreç, Fransa'nın ilk Afrika toprağı olan Cezayir'i 1830 yılında işgal edip ilhak etmesiyle başlamıştı. Ancak çok sayıda Afrika devlet başkanının katıldığı Nairobi Zirvesi, Fransa'nın onlarca yıl boyunca kıta üzerinde inşa ettiği bu düzenin köklü biçimde değiştiğini ortaya koydu. Fransa artık Frankofon Afrika'da, özellikle Batı Afrika ve Sahel'de, tartışmasız hegemon bir güç olarak değil; destek, ortaklık ve iş birliği arayan bir aktör olarak masaya oturmuştur. Bu zirve aynı zamanda Fransa'nın Afrika'da İngilizce konuşulan bir ülkede katıldığı ilk büyük toplantı olma özelliğini taşıırken, Paris'in eski sömürge nüfuz alanını büyük ölçüde kaybetmesinin ardından Afrika ile ilişkilerini yeniden tanımlama arayışının da ihtiyatlı bir göstergesi olmuştur. Bu çerçevede Macron, başta tarım, enerji dönüşümü, yapay zekâ ve teknoloji alanları olmak üzere toplam 27 milyar dolarlık bir yatırım paketi açıklamıştır.

Ancak bu hedefler, Kenya Cumhurbaşkanı William Ruto tarafından açıkça sorgulandı. Ruto, herhangi bir yeni ortaklığın "bağımlılık, yardım ya da hayırseverlik üzerine değil; egemen eşitlik ve karşılıklı çıkara dayalı yatırımlar temelinde inşa edilmesi gerektiğini" vurguladı.¹ Dinleyicilerden yükselen güçlü alkışların ardından, Nairobi Üniversitesi'nde yaşanan başka bir olay da dikkat çekti. Macron, konuşması sırasında kendi aralarında konuşan genç Afrikalı öğrencileri "tam bir saygısızlık" sergilemekle suçlayarak sert bir şekilde uyardı. Afrikalı yorumcular ve sivil toplum temsilcileri ise bu tavrı eleştirerek, söz konusu yaklaşımın eşit ortaklık anlayışından çok "okul müdürü" zihniyetini yansıttığını savundu. Zimbabweli siyasetçi Fadzayi Mahere, "Onlar senin çocukların değil. Bir yabancı devlet yetkilisi senin ülkende aynı şeyi yapsaydı ne düşünürdün?" sözleriyle tepkisini dile getirdi.² Öte yandan, Control Risks analisti Beverly Ochieng, Fransa'nın Afrika'ya yönelik yeni yaklaşımının henüz sınanma aşamasında olduğunu belirterek, "Bu ortaklık henüz çok yeni. Dolayısıyla bunun gerçekten başarılı bir dönüşüme işaret edip etmediğini söylemek için erken" değerlendirmesinde bulundu.³

Françafrique: Paternalizm Dönemi

1956-1977 yılları arasında gerçekleşen resmî dekolonizasyon sürecinin ardından Fransa, Afri-

¹ "President Ruto Calls for Mutually Beneficial Relations Between Africa and France," *The Official Website of the President of the Republic of Kenya*, 12 Mayıs 2026, <https://www.president.go.ke/president-ruto-calls-for-mutually-beneficial-relations-between-africa-and-france/> (son erişim 09/06/2026).

² Fadzayi Mahere @advocatamahere, post on X, 11 Mayıs 2026, <https://x.com/advocatamahere/status/2053851244901347385> (son erişim 09/06/2026).

³ Shola Lawal, "Can Macron's Kenya Visit Revive French Influence in Africa?," *Al Jazeera*, 13 Mayıs 2026, <https://www.aljazeera.com/economy/2026/5/13/can-macrons-kenya-visit-revive-french-influence-in-africa> (son erişim 09/06/2026).

ka'daki nüfuzunu büyük ölçüde “Françafrique” olarak adlandırılan sistem aracılığıyla sürdürdü. Geniş anlamıyla Françafrique; askerî üsler, doğal kaynakların çıkarılması ve işletilmesi, para birimi bağımlılığı ve her şeyden önemlisi Fransa'nın çıkarlarıyla uyumlu hareket eden yönetimlerden oluşan bir siyasal ve ekonomik nüfuz mimarisini ifade etmekteydi. Nitekim telekomünikasyondan madencilığe kadar birçok stratejik sektörde faaliyet gösteren Fransız şirketleri, uzun yıllar boyunca Afrika ekonomilerinde belirleyici roller üstlenmiştir. Bu yapının en önemli unsurlarından biri olan CFA frangı, avroya sabitlenmiş para sistemi sayesinde bugün dahi 14 ülkede yaşayan 200 milyondan fazla insanı Fransız mali sistemiyle bağlantılı kılmaktadır. Dekolonizasyon sonrasında CFA kısaltması resmî olarak *Communauté Financière Africaine* (Afrika Mali Topluluğu) şeklinde yeniden tanımlanmış olsa da, sistemin kökeni *Colonies Françaises d'Afrique* (Fransız Afrika Sömürgeleri) anlayışına dayanmaktadır. Bu nedenle CFA frangı ve ona bağlı mali düzen, birçok Afrikalı siyasetçi, akademisyen ve sivil toplum aktörü tarafından sömürge döneminin devamı niteliğinde bir mekanizma olarak eleştirilmektedir. Eleştirilerin merkezinde ise söz konusu sistemin Afrika ülkelerinin bağımsız para politikaları geliştirmelerini ve güçlü ulusal mali kurumlar inşa etmelerini sınırladığı yönündeki görüş yer almaktadır.

IFRI'nin iki kıdemli analisti Alain Antil ve Thierry Vircoulon, Fransa'ya yönelik yıllar içinde biriken rahatsızlıkları şu başlıklar altında özetlemektedir: “askerî müdahaleler, sömürge döneminden miras kalan bölgesel para biriminin varlığını sürdürmesi, kalkınma yardımı politikaları ve kısıtlayıcı vize uygulamaları.”⁴ Bu değerlendirme, Fransa'ya yönelik eleştirilerin yalnızca güncel siyasi gelişmelerden kaynaklanmadığını; aksine tarihsel, ekonomik ve toplumsal boyutları bulunan yapısal sorunlara dayandığını göstermektedir. Nitekim söz konusu unsurlar, zamanla belirli politika ve uygulamalara yönelik eleştirilerin ötesine geçerek daha geniş çaplı bir Paris karşıtlığının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum, Fransa'nın Afrika'daki nüfuzunu yeniden tanımlama ve ilişkilerini daha eşitlikçi bir zeminde yeniden inşa etme çabalarının neden giderek daha fazla sorgulandığını da açıklamaktadır.

Değişimin Tetikleyicileri

Françafrique'in çöküşü adeta bir çığ etkisiyle gerçekleşti. 2021-2023 yılları arasında Mali, Nijer ve Burkina Faso'da yaşanan askerî darbeler, bu ülkeler ile Paris arasındaki savunma anlaşmalarının iptal edilmesiyle sonuçlandı. Fransız büyükelçileri sınır dışı edilirken, Fransız askerleri de

⁴ Alain Antil and Thierry Vircoulon, “After the Failure in the Sahel, Rethinking French Policy in Africa,” *Ifri* (Institut français des relations internationales), 10 Haziran 2024, <https://www.ifri.org/en/memos/after-failure-sahel-rethinking-french-policy-africa> (son erişim 09/06/2026).

ülkeleri terk etmek zorunda kaldı. Üç ülke, 2023'ün sonunda Sahel Devletleri İttifakı'nı (AES) kurarak Ocak 2025'te ECOWAS'tan resmen çekildi. Öte yandan Fransa'nın köklü müttefikleri de farklı ülkelerde zor dönemlerden geçti. Çad ile savunma iş birliği 2024 yılı sonunda sona erdi. Nairobi Zirvesi'ne de katılan Senegal'in yeni Cumhurbaşkanı Bassirou Diomaye Faye, Fransız askerî üslerini “egemenlikle bağdaşmaz” olarak nitelendirdi. Fransa'nın en sadık ortaklarından biri olan Fildişi Sahili Cumhurbaşkanı Alassane Ouattara ise Aralık 2024 itibarıyla Fransız askerlerinin ülkeden ayrılacağını açıkladı. Böylece son beş yıl içinde Fransa'nın Afrika'daki askerî varlığı yaklaşık on bin askerden iki binin altına geriledi. Thierry Vircoulon bu tabloyu şu sözlerle değerlendirdi: “Fransa'nın Afrika politikasında açık bir çöküş yaşanmaktadır. Fransız askerî varlığının sona ermesi, bu çöküşün en görünür sembolüdür.”⁵ Bununla birlikte, bu değerlendirme tartışmaya açıktır; zira Fransa, Afrika'nın farklı bölgelerinde yeniden konumlanmaya ve değişen koşullara uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Ekonomik açıdan bakıldığında, bu gerilemenin etkileri askerî alandaki kayıplar kadar derin hissedilmektedir. Sahra Altı Afrika'nın 48 ülkesiyle Fransa arasındaki toplam ikili ticaret hacmi 2023 yılında yalnızca 28 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiş; bu rakam Fransa'nın toplam ihracatının yüzde 2'sinden daha azına tekabül etmiştir. Fransa'nın ekonomik nüfuzunun aşınmasına ilişkin en çarpıcı örneklerden biri ise Nijer'de yaşanmıştır. Ülkede yaklaşık elli yıl boyunca uranyum üretimi gerçekleştiren Orano, 2023 darbesinin ardından maden sahaları üzerindeki fiilî kontrolünü kaybetmiştir. Sürecin sonunda, Somair adlı ulusal madencilik şirketi, daha önce Orano'nun elinde bulunan yüzde 63'lük hisseyi devralarak ülkenin stratejik maden kaynakları üzerindeki denetimi büyük ölçüde millileştirmiştir.

Ortaklığa Yöneliş

Macron'un Nairobi Zirvesi'ndeki konuşması, Fransa'nın Afrika politikasında revize edilmiş bir doktrinin en açık ve dürüst ifadelerinden biri olarak değerlendirilebilir. Macron, uzun yıllar boyunca Afrika'ya yukarıdan bakan Avrupa merkezli yaklaşımın artık sürdürülemez olduğunu açıkça kabul ederek şu ifadeleri kullandı: “Geçmişte Avrupalı liderler, Afrika liderlerine neye ihtiyaçları olduğunu dikte ederdi. Afrika artık bunu duymak istemiyor ve buna ihtiyaç da duymuyor. Açıkçası artık bizim de bunu yapabilecek ne imkânımız ne de araçlarımız var.” Fransa Cumhurbaşkanı ayrıca Paris'in bundan sonra “eşit koşullara, ortak çıkarlara ve somut sonuçlara

⁵ Thierry Vircoulon, interviewed by Lisa Bryant, “France Starts 2025 with Fresh Controversy, Questions over Africa,” *Voice of America*, referenced via *Ifri*, 11 Ocak 2025, <https://www.ifri.org/en/media-external-article/france-starts-2025-fresh-controversy-questions-over-africa> (son erişim 09/06/2026).

dayanan” ilişkiler geliştirmek istediğini vurguladı. Ancak bu öz eleştirel yaklaşımın inandırıcılığı kısa sürede sorgulanmaya başladı. Macron'un bir basın toplantısında kendisini “gerçek bir Pan-Afrikanist” olarak tanımlaması Afrika sosyal medyasında geniş çaplı alay konusu olurken, Nairobi Üniversitesi'nde konuşması sırasında öğrencileri sert bir şekilde uyarması ve onları susturmaya çalışması da önemli tartışmalara yol açtı. Nitekim Al Jazeera muhabiri Shola Lawal'ın da belirttiği üzere, Macron'un Nairobi'deki tartışmalı açıklamaları birçok Afrikalının zihninde Fransa'nın dile getirdiği yeni ortaklık söylemini ne ölçüde ciddiye aldığı sorusunu yeniden gündeme getirdi.⁶

Bununla birlikte, Fransa'nın Afrika ile ilişkilerini yeniden tanımlama çabasının yalnızca söylemsel bir dönüşüm olmadığına işaret eden değerlendirmeler de bulunmaktadır. Bir istihbarat şirketinin CEO'su olan Yannick Lefang, yaygın biçimde dile getirilen “Fransa Afrika'dan çekiliyor” tezine karşı çıkarak, mevcut verilerin tam bir geri çekilmeden ziyade Fransız nüfuzunun coğrafi ve stratejik olarak yeniden konumlandığına işaret ettiğini savunmaktadır. Nitekim Paris yönetimi, Nairobi ile beş yıllık bir savunma anlaşması imzalamış; ayrıca 2024 yılında Abuja ile yaklaşık 350 milyar dolarlık yatırım mutabakatı çerçevesinde, geçmişte Fransız sömürgesi olmayan Kenya ve Nijerya ile ilişkilerini güçlendirme yönünde önemli adımlar atmıştır. Öte yandan, IFRI analistlerinden Thierry Vircoulon'a göre Fransa'nın Afrika'daki geleceği, askerî nüfuz arayışından vazgeçmesine bağlıdır. Vircoulon, Paris'in Afrika politikasını “tamamen askerî boyuttan arındırması” ve kıta ile ilişkilerini yalnızca ekonomik, teknolojik ve kültürel iş birliği temelinde yeniden inşa etmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, Fransa'nın Afrika'daki etkisini korumasının ancak eşit ortaklık ve karşılıklı fayda esasına dayalı yeni bir ilişki modeli geliştirmesiyle mümkün olabileceğine işaret etmektedir.

Rakamlarla Yeni Aktörler

Fransa'nın geride bırakmak zorunda kaldığı nüfuz alanı ise boş kalmamaktadır. Bu yeni jeopolitik rekabette öne çıkan aktörlerin başında Çin, Rusya, Türkiye ve Fas gelmektedir.

Çin, Afrika'daki ekonomik varlığını son yıllarda dikkat çekici ölçüde artırmıştır. 2024 yılında 296 milyar dolara ulaşan ticaret hacmiyle Pekin, Afrika'nın en büyük ticaret ortağı hâline gelmiş; bu rakam kıtanın toplam dış ticaretinin yaklaşık yüzde 22'sine karşılık gelmiştir. Çin'in Afrika'ya yönelik uzun vadeli stratejisinin en önemli araçlarından biri olan Çin-Afrika İş Birliği

⁶ Shola Lawal, “Can Macron's Kenya Visit Revive French Influence in Africa?”, *Al Jazeera*, 13 Mayıs 2026, <https://www.aljazeera.com/economy/2026/5/13/can-macrons-kenya-visit-revive-french-influence-in-africa> (son erişim 09/06/2026).

Forumu (FOCAC) kapsamında, 2024 yılında Pekin'de düzenlenen zirvede Cumhurbaşkanı Xi Jinping, önümüzdeki üç yıl içerisinde Afrika genelinde 30 altyapı ve 30 temiz enerji projesinin hayata geçirilmesini öngören 51 milyar dolarlık yeni bir yatırım paketi açıklamıştır. Bunun yanı sıra Çin, Afrika ülkeleriyle ticari entegrasyonunu derinleştirmek amacıyla 20 Afrika ülkesinden ithal edilen ürünlerin büyük bölümüne uygulanan gümrük tarifelerini kaldırmış; ayrıca 33 en az gelişmiş Afrika ülkesinden yapılan tüm ithalata sıfır gümrük tarifesi statüsü tanımıştır. Bu gelişmeler, Çin'in Afrika'daki etkisini yalnızca finansman ve altyapı yatırımlarıyla değil, aynı zamanda ticaret politikaları aracılığıyla da kurumsallaştırmaya çalıştığını göstermektedir. Böylece Pekin, Fransa'nın geleneksel nüfuz alanlarında ortaya çıkan boşluğu ekonomik ortaklık, kalkınma finansmanı ve karşılıklı ticaret temelinde doldurmaya çalışan en güçlü dış aktör olarak öne çıkmaktadır.

Rusya, Fransa'nın askerî olarak geri çekilmesiyle ortaya çıkan güvenlik boşluğunu dolduran başlıca aktörlerden biri olmuştur. Mali, Nijer, Burkina Faso ve Orta Afrika Cumhuriyeti, Fransız askerlerini ülkelerinden çıkardıktan sonra Rus askerî personelini davet ederek Moskova ile güvenlik iş birliğini derinleştirmiştir. Bu süreçte Rusya ile Afrika arasındaki ticaret hacmi de önemli ölçüde artmış; 2019 yılına kıyasla yaklaşık iki katına çıkarak 2024 yılında 27 milyar dolara ulaşmıştır. Rusya'nın kıtaya ilişkilerini kurumsallaştırma çabalarının bir göstergesi olarak Üçüncü Rusya-Afrika Zirvesi'nin Ekim 2026'da Moskova'da düzenlenmesi planlanmaktadır. Bunun yanı sıra Sahel Devletleri İttifakı (AES) üyesi ülkeler, Eylül 2024'te Rusya ile telekomünikasyon ve gözetleme uyduları alanında bir iş birliği anlaşması imzalamıştır. Bu gelişmeler, Moskova'nın Afrika'daki varlığını yalnızca askerî alanda değil, teknoloji ve stratejik altyapı alanlarında da güçlendirmeye çalıştığını göstermektedir.

Türkiye'nin Afrika ile ticaret hacmi, 2003 yılında 5,4 milyar dolar seviyesindeyken 2025 itibarıyla 40 milyar dolara yükselmiştir. Ankara, kıtadaki varlığını son yıllarda istikrarlı ve etkin bir şekilde genişletmiştir. Türk inşaat firmaları, 2025 yılına kadar yurt dışındaki sözleşmelerinin yüzde 18'ini Afrika'da üstlenmiş ve bu kapsamda yaklaşık 100 milyar dolarlık bir iş hacmine ulaşmıştır. Hem Afrika hükümetleri hem de Afrika kamuoyu, Türkiye'yi herhangi bir sömürge geçmişine veya darbe müdahaleleriyle ilişkilendirilen bir mirasa sahip olmayan, görece daha az tartışmalı bir aktör olarak değerlendirmektedir. Türkiye, savunma sanayiinin öncü şirketlerinden Baykar aracılığıyla da çeşitli Afrika ülkelerine savunma teknolojileri ihraç etmeye başlamıştır. Bu çerçevede, Nijer Cumhurbaşkanı Abdourahamane Tchiani'nin Ankarada Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile gerçekleştirdiği görüşme, Türkiye'nin kıtada güvenilir bir ortak olarak nasıl konumlandığını somut biçimde göstermektedir. Ziyaret kapsamında Türkiye ile Nijer arasında yükseköğretim, savunma, sağlık ve ticaret gibi farklı alanlarda çeşitli iş birliği

anlaşmaları imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan da bu vesileyle, “Afrika ülkeleriyle ilişkimizi eşit ortaklık, karşılıklı saygı ve kazan-kazan ilkeleri temelinde geliştirmeyi sürdürüyoruz” ifadelerini kullanmıştır.⁷

Fas ise Afrika'nın ve Afrika'ya açılan ticaret yollarının stratejik kavşak noktalarından biri olarak giderek daha iddialı bir bölgesel aktör konumuna yükselmektedir. Kral VI. Mohammed tarafından 2023 yılında başlatılan Atlantik Girişimi, özellikle Sahel bölgesindeki denize kıyısı olmayan ülkelere Atlas Okyanusu'na erişim imkânı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu girişimin merkezinde, 2028 yılına kadar tamamlanması planlanan ve yaklaşık 1,6 milyar dolarlık yatırımla inşa edilen Dakhla Derin Deniz Limanı yer almaktadır. Söz konusu limanın karayolu ve demiryolu ağlarıyla entegre edilmesinin yanı sıra, 25 milyar dolarlık Nijerya-Fas Doğalgaz Boru Hattı Projesi ile bağlantılı şekilde çalışması öngörülmektedir. Mayıs 2025'te Sahel Devletleri İttifakı (AES) üyesi ülkelerin dışişleri bakanları Rabat'ı ziyaret ederek girişime destek vermiş ve teknik koridor planlaması sürecini başlatmıştır. Fas'ın ortaya koyduğu bu vizyon, Afrika ülkelerine küresel pazarlara erişim konusunda somut bir alternatif sunmaktadır. Bunun yanında Fas, Attijariwafa Bank öncülüğünde kıta genelindeki finansal varlığını genişletirken, devlet şirketi OCP aracılığıyla yürüttüğü ve sıklıkla “Gübre Diplomasisi” olarak tanımlanan stratejiyle de etkisini artırmaktadır. Özetle Fas, Afrika'nın ihtiyaç ve önceliklerini yakından anlayan, Güney-Güney iş birliği anlayışını merkeze alan ve karşılıklı fayda temelinde ilişkiler geliştirmeyi hedefleyen bir aktör olarak kıta siyasetinde giderek daha görünür ve etkili bir konuma gelmektedir.

Sonuç

Özetlemek gerekirse, Fransa Batı Afrika'da yükselen Fransız karşıtı söylem ve hareketlerin etkisiyle bölgedeki nüfuzunun önemli bir bölümünü kaybetmiştir. Bu gerileme yalnızca diplomatik bir nüfuz kaybı değil, aynı zamanda Afrika kıtasının çok kutuplu uluslararası sistem içinde yeniden konumlanmasının da bir göstergesidir. Bununla birlikte Paris yönetimi, özellikle Kenya ve Etiyopya gibi ülkeler üzerinden Doğu Afrika'da kendisini güvenilir bir ortak olarak yeniden konumlandırmaya çalışmaktadır. Fransa, geleneksel etki alanlarının daralmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni rekabet ortamında, elindeki siyasi, ekonomik ve diplomatik araçları kullanarak Afrika'daki güvenilirliğini yeniden tesis etmeyi hedeflemektedir. Öte yandan Afrika'nın diğer bölgelerindeki siyasi liderler ve karar alıcılar açısından mevcut süreç, Fransa'nın kıtadaki rolünü

⁷ “Türkiye Continues to Develop Africa Ties Based on ‘Equal Partnership’: Erdogan,” *TRT World*, 4 Haziran 2026, <https://www.trtworld.com/article/ef5073b6eb66> (son erişim 09/06/2026).

yeniden tanımlamak için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu yeni yaklaşımın, sömürge döneminden miras kalan hiyerarşik ve tepeden inme ilişki biçimlerinden uzaklaşarak, egemen eşitlik, karşılıklı saygı ve ortak çıkarlar temelinde şekillenen gerçek bir ortaklık anlayışına dayanması gerekmektedir. Ancak bu şekilde Fransa ile Afrika ülkeleri arasında daha sürdürülebilir, dengeli ve karşılıklı fayda üreten ilişkilerin inşa edilmesi mümkün olabilir.

Kaynakça

<https://russiaspivottoasia.com/russia-africa-ministerial-conference-in-cairo-reinforces-economic-ties-analysis/>

<https://futures.issafrica.org/blog/2025/Africa-China-trade-openness-without-industry>

<https://www.euronews.com/my-europe/2026/05/11/frances-president-emmanuel-macron-defends-europe-in-africa-and-urges-investment>

<https://www.irishtimes.com/world/2026/05/12/scolding-macron-strikes-bum-note-for-france-reset-with-africa/>

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/africasource/to-counter-chinese-and-russian-influence-in-africa-turkey-could-be-a-decisive-ally-for-the-us-and-europe/>

<https://www.eurasiareview.com/06022025-a-weakened-france-bids-africa-adieu/>

<https://unctad.org/news/africa-foreign-investment-hit-record-high-2024>